

ÁRPÁS KÁROLY

A lírai szerepjáték lehetőségei Baka István *Yorick monológjai* című versciklusában

Immár 390 éve, hogy a Hamlet című művet 1602. július 26-i keltezéssel felvették a nyomdászok és könyvkiadók társaságának hivatalos jegyzékébe, s így a mű a színpad után a Gutenberg-galaxis részévé vált, azaz színház nélkül is értelmezhetővé. Annak pedig éppen 125 éve, hogy a híressé vált Arany-fordítás először szólalt meg a magyar színpadon. Persze, az évfordulók csak arra jók, hogy számvetésre serkentsenek, de mit is jelent/jelentett a magyar befogadónak a Hamlet?

A Hamlet-monda közismert a magyar irodalomban, először Jókai Mór tette közkincssé (Hamlet, dán királyfi való története – Délibáb 1853. 02. 27; a kérdésről bővebben JMÖM KrK Elbeszélések 5. Bp. 1989. 132–143., jegyzetek: 577–588. pp.), ez később ponyvára is került. A filológia mára már földerítette a téma alakulását, talán már a Hamlet-parafrázisokat is föltérképezték. Mi csak jelzésként említünk meg néhány adatot, s ha csak evokációként soroljuk a szerzőket és a címeket (például a *Hamletről* – Bereményi Géza: Dal a ravaszdi Shakespeare Williamről, Halmi; Jókai Mór: A kijavított Shakespeare. Hamlet utolsó jelenete...; Kálnoky László: Hamlet elkallódott monológjai; Tandori Dezső: Töredék Hamletnek (ez kötet cím); a Hamlet szereplőiből – *Hamlet*: Juhász Gyula: Hamlet vagy Baka István: To be or not to be stb. – *Hamlet és Horatio*: Kálnoky László: Több dolgok vannak földön és égen; – *Ophélia*: Juhász Gyula: Ophélia; – *Laertes*: Tandori Dezső: 1976716/i Laertes, pour Laertes!; – *Yorick*: Kormos István: Szegény Yorick (ez kötet cím is), s bár nem törekedtünk a teljességre, akkor is be kell látnunk: nemcsak a szerzőknek a Mesterhez és a művéhez fűződő „viszonyáról” van szó.

A ciklus keletkezéséről a következőket mondhatjuk: a költő e művét a *Farkasok órája* című kötetében olvashatjuk (Szekszárd, 1992). Az I. (*Helsingör*) még 1983-ban keletkezett; a II. (*Yorick monológja Hamlet koponyája felett*) az 1990-es marosvásárhelyi események (III. 18.) után, még márciusban, s az Alföld 1990/7-es száma közölte. A III. (*Ophelia*; *Yorick második monológja*) már májusban íródott – s hozta maga után a következőt (e vers a Forrásban jelent meg, 1990/9). A IV. (*Fortinbras*; *Yorick harmadik monológja*) 1990 augusztusában íródott és az Újhold évkönyve 1991/1-es száma közölte. Az V. (*Tíz év múlva*; *Yorick negyedik monológja*) korábbi a IV.-nél: júliusban született és a Magyar Napló 1990. 08. 02-án jelentette meg. A VI. (*Yorick arsch poeti-cája*) viszont augusztusi és a Holmi 1991/2 lapjain jutott el az olvasókhöz. A záró VII. (*Yorick alkonya*) a Kortárs 1991/4 számába került, novemberi létrejötté után majd fél évvel később. A keletkezési sorrend tehát: I – II – III – V – IV – VI – VII. (Az adato-kért köszönet a szerzőnek!)

A ciklus verseiben elvtve találunk eltérést a főszövegnek minősíthető drámától, kiemeljük a legalapvetőbbet: Yorick él. Baka-Yorick az ismert szereplőket nemcsak retrospektíven mutatja be, hanem torzító perspektívában – ezzel mintegy rákényszerítve

bennünket arra, hogy megkeressük: miért ilyenek? Amikor pedig az „eredeti történetben” nem találjuk a magyarázatot, akkor a közelmúlt eseményeiben próbáljuk megglelni, azonban bizonyos, hogy itt a szövevényes érdekek és a bizonytalan, nem elégséges információk miatt be kell látnunk: egyszerűbb, ha a Baka-féle változatot fogadjuk el.

Helsingőr

(I.)

Viktor Szosznorának

	<i>Helsingőr homokóra ő méri éjszakám őrjáratok peregnék a sikátor nyakán</i>	25	<i>Helsingőr hol az örök homokja elpereg hol úsznak hal-dizőzők és Hamlet-hold mereng</i>
5	<i>a Fő-térről a Dísz-tér kelyhébe s vissza ím kardokkal alabárdal zörögnek perceim</i>		<i>Helsingőr hol a görölök 30 girlandjain dereng virradata a vérnek véróra cseppre csepp</i>
10	<i>kopoltyú-zsalugáter pikkely-cserép a házon bűdös bendőbe zárva átúszom éjszakámon</i>	35	<i>a Fő-térről a Dísz-tér kelyhébe s vissza hull az őrjárat a vér és ablak tátog halul</i>
15	<i>múlik az éj a hajnal pengéje fölhasítja vér ömlik és a dánok szétfroccsennak visítva</i>	40	<i>múlik az éj de véget nem ér pereg megint s hal-Ophelia éjek örvényében kering</i>
20	<i>ó csillag-bogú háló ki vet ki éjszaka kit részegít a hajnal hal-ember-vérszaga</i>		<i>Helsingőr harcsabendő halbél-sikátorok terjeng a vér a fertő és Hamlet-hold borong</i>
	<i>Helsingőr homokóra Helsingőr harcsabendő zörög a percek vértje terjeng a vér a fertő</i>	45	<i>Helsingőr hol a vérem véróra csöppre csöpp és nem múlik az éj nem mert Helsingőr örök</i>